

EDEBİYATIN BIRAKTIĞI BÜYÜLÜ İZLER

Yaşayan bir dilin gelişmesi, zenginleşmesi, çoğalması gerçeği bir yana Türkçe, öğretimimizde en sevilmeyen, en anlaşılmayan ders olmayı sürdürüyor. Yazım ve ifade yanlışlarıyla dolu, üstelik en fazla 200-300 sözcükle fakir, zevksiz metinlerden üretilmiş sözde kitaplar da buna eklenince, okuma kültürümüz açısından tablo ağırlaşıyor

Edebiyat okumak, merak kokulu öykülerle, eski sesli masallarla başlar. Edebiyatı çocuğa sevdiren, kahramanları, coğrafyası, mekânları, dönemi, yaşama ve davranış biçimleriyle ilginç bir konu ekseninde sağlam kurgulanmış güçlü bir öyküdür. Öykü merak duygusunu tetikledikçe, okur metnin içine çekilir, ondan uzaklaşmak istemez. Çocuklar da yetişkinler gibi, basit olanı değil, ustaca anlatılanı sever. Okumanın temelini sağlamlaştıran, dil becerilerimizin gelişmesidir. Bu, doğumla birlikte başlayan bir keşifler zincirini takip etmek anlamına gelir. Dilin keşfini gerçekleştirmeden, ne etkili iletişim, ne yetkin bir eğitim, ne de edebiyat okumak ve bundan keyif alabilmek mümkün. Dilin keşfi, insanın yaşamda bırakabileceği izleri belirginleştiren aynksı bir güç yaratırken, aynı zamanda kazandırdığı çok boyutluluk, insanı yeniden yeniden okumaya itekleyecek doğal bir kaldıraç görevi görür.

Edebiyatın amacı eğitmek değildir. Edebiyat, yaşamın gün ışığında görülemeyen, günlük yaşamda fark edilmeyen derinliklerine dikkati çekerken, yaşama ve insana ilişkin birçok ipuçları sunar. İnsanın dünya üzerindeki bin bir halini sözcüklerle bin bir biçimde anlatarak bireysel farkındalıklara neden olurken, özgürlüklerin keşfini sağlar. Çocuk kitaplarında bugün hâlâ sıklıkla karşılaşılan didaktik metinlerin, mesaj ya da öğüt verme kaygısının

edebiyatla uzaktan yakından ilintisi yoktur. Çocukların okuması hedeflenen edebiyat kitaplarının ustalıklı kaleme alınması ve uzman bir yayıncılık anlayışıyla yayımlanması, okurun okuma gereksinimleri açısından öncelikle önemlidir. Ancak ne yazık ki, Türkiye'de dil eğitimi yeterli ve etkili sağlanamıyor. Yaşayan bir dilin gelişmesi, zenginleşmesi, çoğalması gerçeği bir yana Türkçe, öğretimimizde en sevilmeyen, en anlaşılmayan ders olmayı sürdürüyor. Yazım ve ifade yanlışlarıyla dolu, üstelik en fazla 200-300 sözcükle fakir, sığ, zevksiz metinlerden üretilmiş sözde kitaplar da buna eklenince, okuma kültürümüz açısından tablo ağırlaşıyor. Farklı yaşlardaki çocuk ve genç okur, yaşadığı başansız deneyimler sayesinde okumaya hevesini de, dile güvenini de yitiriyor, dil zevkiyle henüz tanışmadan ondan büsbütün uzaklaşıyor. Her kitapta farklı kullanılabilen, nereye çekilirse oraya gidemiş gibi görünen bir dile saygı duymak elbette zor.

Yazarlar, çevirmenler, editörler ve yayıncılar Türkçe'yi en yüksek biçimde bilmek, öğrenmek, tartışmak; en önemlisi, yetkin kullanımına özendirme sorumluluğunu işleri gereği doğallıkla üstlenen kişilerdir. Çocukların, gençlerin dil zevkine varması, yazarlar kadar editörlerin sorumluluğundadır. Üzücüdür ki, yayınevlerimiz henüz editör

Dil, "aklımızda kaldığı kadanyla" kullanabileceğimiz herhangi bir araç değil, toplumun bütün dinamiklerini kurgulayan, yaratan sosyal ve kültürel tüm sistemlerin üstünde işlediği yaşamsal bir sarmaldır. Bu sarmalın omurgası olan edebiyat, aynı zamanda onun yükselmesini ve beslenerek çoğalmasını da sağlar

kavramıyla gerçek anlamda tanışmış değil. Editörü "düzeltilen" olarak tanımlayanların sayısı hâlâ çok fazla. Oysa editör, kitabın okuma kültürümüz içinde kalıcı bir yer edinmesi için yazardan devraldığı bayrağı hedefe taşıyabilen tek koşucudur.

Dil, "aklımızda kaldığı kadanyla" kullanabileceğimiz herhangi bir araç değil, toplumun bütün dinamiklerini kurgulayan, yaratan sosyal ve kültürel tüm sistemlerin üstünde işlediği yaşamsal bir sarmaldır. Bu sarmalın omurgası olan edebiyat, aynı zamanda onun yükselmesini ve beslenerek çoğalmasını da sağlar. Bu yüzden dil estetiğinin yüksek örnekleri olabilen edebiyat eserlerini okumak, doğru yaşta doğru okuma denemeleri edinmek yaşam kalitesini doğrudan etkiler. Kitap okuma alışkanlığı, içi boş bir olgu olarak değil, işte bu anlam açısından çok önemlidir. Artık günümüz insanının, özellikle ergenlerin gerçekliklerinden kopuk bir okuma alışkanlığından söz etmek işe yaramıyor. Savaş, şiddet ve türlü acırtıcı çelişkinin biçimlediği günümüz dünyasında, yüksek teknolojilerin ve artık bütünüyle sosyal medyanın tüketicisi olarak büyüyen çocukların, eskisi gibi ellerine verilen her metni ya da kitap biçiminde hazırlanmış nesneyi tüketmesini beklemek saçma. Öğretimde de toplumsal yaşamda da

çocukların entelektüel donanımını hedeflemeyen, hatta gitgide entelektüel gelişimden uzaklaşmayı yücelten bir yapı egemen. Ülkenin nitelikli edebiyat okuma gereksinimi neredeyse ciddiye alınmaz oldu. Bir yandan 100 Temel Eser gibi yanlış uygulamalara yol açan eksik projeler, bir yandan ekonomik-siyasi-dini etkiler, bir yandan popüler kültürün gündelik modalarna teslim olmuş etkisiz bir kültürel ortam derken, nitelikli edebiyatla okurun buluşması artık çok daha zor. Zorunlu temel eğitimimizde, lisede, hatta üniversite eğitimimizde düşünsel gelişime yönelik programların uygulanmaması ya da yeterli olmaması, toplumun bütün kesimlerinde gözlem yapma, algılama, düşünme, yorumlama ve çözüm bulma becerilerinin gelişmesini engelliyor. Beğeni ve algı düzeyi popüler ya da gündelik olanla sınırlanan insanlar, okur olarak da, yazar adayı olarak da edebiyatın geçmişten geleceğe akan berrak sularına kanşamıyor; ya kıyıda kalakalıyor ya da boğuluyor. Oysa edebiyat, dil ustası yazarların kitaplarını okuya okuya bir gençlik sevdasına dönüşebilir. Edebiyatın insana derinlik kazandıran engin sularında kulaç atmaya bize ancak ustalarımızın kaleminden dökülen binlerce öykü, şiir,

roman, anı, yaşantı, oyun ve deneme öğretebilir. Onların farklı dönemlerden taşıdıkları ve dilin en zengin, en boyutlu sözlüğünü yaratan sözcükler, deyişler, cümle yapıları, biçim önerileri olmadan, onları çok iyi bilmeden bugüne ilişkin yeni metinler üretmemiz olanaksızdır. Sık sık nitelikli edebiyat yapıtlarını okumak, niteliksiz işlerin bir an önce elenmesine neden olacak; bu da, çocukların hak ettikleri yüksek edebiyat yapıtlarıyla buluşmasının yolunu açacaktır. Yetişkinlere düşen, başarıyla kitaplaşmış nitelikli edebiyat eserlerini bilmek, çocuklara ve gençlere bu kitapları önermek, onların hoşlanarak okuyacakları kitaplarla buluşmaları için vesileler, bahaneler yaratmaktır. Arkası kendiliğinden gelir.

Yazan yazar da, eğiten öğretmen de, seven ve esirgeyen aile de edebiyat okuru olmadan, çocuklar için edebiyattan ve okumaktan söz etmek mümkün değildir. Edebiyat, insanın yaşamına dokundukça büyümlü izler bırakır. Bu büyümlü izler, insanları, toplumları kötülüklerden, savaştan, korkulardan uzaklaştırabilme gücüne sahiptir. Edebiyat, bütün canlıların başı içinde, mutlulukla yaşayabileceği, bilimle, sanatla, adaletle işleyen bir dünya yaratmak için gereklidir.